

Nr 66.

*Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående vissa tilläggs-
pensioner att utgå från allmänna indragningsstaten; given
Stockholms slott den 7 februari 1930.*

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av stats-
rådsprotokollet över justitiedepartementsärenden för denna dag, föreslå
riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen före-
dragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Georg Bissmark.

*Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför
Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stock-
holms slott den 7 februari 1930.*

Närvarande:

Statsministern LINDMAN, ministern för utrikes ärendena TRYGGER, statsråden
LÜBECK, BESKOW, LUNDAVIK, BORELL, VON STEYERN, MALMBERG, LINDSKOG,
BISSMARK, JOHANSSON, DAHL.

Departementschefen, statsrådet Bissmark, anför efter gemensam bered-
ning med chefen för finansdepartementet:

1:o)

Presidenten i Svea hovrätt friherre Erik Teodor Marks von Würtemberg
uppnår den 11 maj 1931 sjuttio års ålder och är då jämlikt 6 § i lagen
den 11 oktober 1907 angående civila tjänstsinnehavares rätt till pension
skyldig att avgå från presidentämbetet. Enligt 4 § i nämnda lag utgör hel
pension i allmänhet, där ej för särskilt fall annorlunda är stadgat, sam-
ma belopp som det för tjänstsinnehavaren vid tiden för hans avgång från

*Departements-
chefen.*

tjänsten gällande pensionsunderlag. Jämlikt 3 § i kungörelsen den 18 juni 1926 (nr 273) om ändrad lydelse av 1 och 3 §§ i kungörelsen den 29 juni 1921 (nr 456) med bestämmelser för vissa tjänstemän vid statsdepartement och andra till den civila statsförvaltningen hörande verk i fråga om rätt till pension skall för bestämmande av pensions belopp för tjänsteman i chefsställning i 3:e lönegraden, till vilken lönegrad presidenten i Svea hovrätt hänföres, gälla ett särskilt tjänstepensionsunderlag av 8,496 kronor, under det att pensionsunderlaget för justitieråd utgör 9,996 kronor. Enär friherre Marks von Würtemberg under åren 1903—1905 och 1906—1913 varit justitieråd, har det synts mig böra tagas under övervägande, om icke åt friherre Marks von Würtemberg borde beredas, utöver honom eljest tillkommande pension, en tilläggspension till sådant belopp, att sammanlagda pensionen kommer att uppgå till 9,996 kronor årligen. Härifrån talar ytterligare, att friherre Marks von Würtemberg under sin långa tjänstetid beklätt ett flertal andra krävande ämbeten och att maktpåliggande uppdrag på lagstiftningens och förvaltningens områden blivit honom anförtrödd.

Statskontoret. På anmodan har statskontoret den 14 januari 1930 avgivit utlåtande i ärendet och därvid anfört följande:

Enligt vad handlingarna i ärendet utvisade innehade friherre Marks von Würtemberg så lång tjänstetid i statstjänst, att han, som alltsedan den 1 juli 1925 vore president i Svea hovrätt, kunde förklaras berättigad att från och med dagen näst efter den, då avgång från presidentämbetet komme att äga rum, åtnjuta hel pension, motsvarande det för presidentämbetet såsom tjänst i lönegraden A 3 gällande pensionsunderlaget, eller 8,496 kronor. Emellertid hade han alltifrån utnämningen år 1903 till justitieråd, intill dess han den 1 juli 1925 blev innehavare av presidentämbetet, med undantag av de tider, under vilka han innehaft statsrådsämbete, ägt rätt till den pension, som tillförsäkrats justitieråd; han hade nämligen även efter avgången under år 1913 från justitierådsämbetet ägt bibehålla denna pensionsrätt, i det att Kungl. Maj:t den 13 juni 1913 och sedermera vid upprepade tillfällen med tillämpning av 1911 års riksdags i sådant hänseende lämnade medgivande förordnat, att vad i fråga om justitierådsämbete vore stadgat angående rätt för innehavaren att erhålla pension av statsmedel mot uppfyllande av de för denna rätt honom åliggande förpliktelser skulle gälla i avseende å de vid samma tillfällen friherre Marks von Würtemberg givna särskilda uppdrag, så länge han innehade samma uppdrag. Pensionsavgifter för justitierådspension hade därför, i den mån sådana under ifrågavarande tid varit föreskrivna, av friherre Marks von Würtemberg erlagts intill utnämningen till president. Under sådana förhållanden och med hänsyn tillika till de särskilda omständigheterna i övrigt, som i detta fall föreläge, särskilt de synnerligen maktpåliggande uppdrag, som av friherre Marks von Würtemberg utförts för statens räkning, syntes det icke vara något att erinra mot förslaget att bereda honom en tilläggspension å 1,500 kronor, så att sammanlagda pensionsförmånen alltså komme att uppgå till 9,996 kronor, motsvarande hel pension för justitieråd. En i viss mån likartad fråga hade avgjorts av 1928 års riksdag, i det att riksdagen i enlighet med Kungl.

Maj:ts i punkten 7 av propositionen nr 78 framlagda förslag beviljat en tilläggspension åt överståthållaren C. F. W. Hederstierna.

Statskontoret har, såsom synes, anslutit sig till tanken att bereda till- *Departements-*
läggspension åt friherre Marks von Würtemberg med angivet belopp och *chefen.*
framfört ytterligare vägande skäl för en dylik åtgärd. Som menings-
skiljaktighet ej torde råda om det rättmätiga däruti, får jag hemställa,
att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att presidenten i Svea hovrätt friherre Erik Teodor
Marks von Würtemberg må från och med dagen
näst efter den, då han avgår från presidentämbetet,
under sin återstående livstid uppbära, utöver honom
författningsenligt tillkommande pension, en tilläggs-
pension från allmänna indragningsstaten till belopp
av 1,500 kronor årligen.

2:o)

I skrivelser till chefen för justitiedepartementet den 26 och den 28 mars
1928 hava vattenrättsdomaren vid Västerbygdens vattendomstol, härads-
hövdingen Kristian Hugo von Sydow och vattenrättsdomaren vid Mellan-
bygdens vattendomstol, häradshövdingen Carl Emanuel Bengtsson hem-
ställt om utverkande åt en var av dem medelst fastställande av tilläggs-
pensioner till vad, som tillkomme dem såsom häradshövdingar, eller på
annat sätt av en pension i proportion till avlöningen såsom vattenrätts-
domare.

Av handlingarna i ärendet inhämtas följande:

von Sydow, som är född den 16 juli 1861, inträdde i statens tjänst den
24 september 1886 såsom auskultant i hovrätten över Skåne och Blekinge.
Sin första ordinarie tjänst, såsom fiskal i Svea hovrätt, erhöll han den
30 januari 1894. Den 8 juli 1904 utnämndes han till häradshövding i
Nordals, Sundals och Valbo härads domsaga. Då vattendomstolarna den
1 januari 1919 trädde i verksamhet, erhöll han förordnande såsom vatten-
rättsdomare vid Västerbygdens vattendomstol. Därförut deltog han såsom
ordförande i vederbörande beredningar januari 1906—juni 1909 samt no-
vember 1911—december 1916 i arbetet med utformande av gällande vatten-
lag.

Bengtsson, som är född den 9 januari 1862, antogs till e. o. notarie
vid Svea hovrätt den 14 januari 1890, utnämndes till vice häradshövding
vid hovrätten den 31 maj 1892 och erhöll den 26 april 1901 fullmakt å
häradshövdingämbetet i Medelpads östra domsaga. I likhet med von
Sydow har han alltsedan vattendomstolarnas tillkomst innehaft för-
ordnande såsom vattenrättsdomare, nämligen vid Mellanbygdens vatten-
domstol.

Såväl von Sydow som Bengtsson innehava således vederbörligt antal tjänstår för åtnjutande av hel pension såsom häradshövding.

Vattenrätts-
domaren
v. Sydow.

Till stöd för den föreliggande framställningen har von Sydow anfört i huvudsak följande:

Den på extra stat anställda personalens vid vattendomstolarna pensionsförhållanden hade icke blivit genom allmänna bestämmelser ordnade. Vid sådant förhållande hade det synts von Sydow, vilken den 16 juli 1928 uppnått den för domare stadgade pensionsåldern, 67 år, angeläget, att utan avvaktan på generell lösning av hithörande frågor pensionsförhållandena för honom måtte snarast varda ordnade. Visserligen vore han efter nämnda tidpunkt berättigad till pension såsom häradshövding med det för sådan tjänst stadgade oreglerade belopp eller 5,600 kronor. Men detta belopp torde allmänt erkännas icke numera motsvara häradshövdingämbetets betydelse, och ännu mindre kunde det utgöra vad som borde tillkomma en vattenrättsdomare med de ojämförligt mera krävande uppgifter detta ämbete ställde på sin innehavare. Vid det ordnande av andra tjänsters pensionsförhållanden, som under senare år i stor utsträckning vidtagits, hade pensionsbeloppet för varje tjänst ställts i relation till den för samma tjänst vid inträde i pensionsåldern utgående, efter tjänstens vikt och de därmed förenade uppgifternas mer eller mindre krävande art avpassade lönen. För vattenrättsdomare vore lönen bestämd till 15,000 kronor, varför pensionen syntes böra utgå med belopp, som med beaktande av de i nutida författningar eljest tillämpade pensioneringsgrunder kunde anses skäligen betingas av sådan lön.

Vattenrätts-
domaren
Bengtsson.

Bengtsson, som i tillämpliga delar åberopat vad von Sydow andragit, har därutöver för egen del anfört, att då han sökte det tunga och makt-påliggande vattenrättsdomarämbetet, det avgörande skälet härför var, att med ämbetet då var förenat större inkomster än som kunde påräknas från häradshövdingetjänsten. Efter 1920 års reglering av häradshövdingarnas löneinkomster och sedan dyrtidstillägg å vattenrättsdomares lön blivit avsevärt beskuret, hade han såsom vattenrättsdomare åtnjutit en inkomst, som med ett icke ringa belopp årligen understigit det, vilket skulle hava tillkommit honom såsom häradshövding. Även härutinnan förefunnes en billighetsgrund, som utgjorde stöd för hans framställning.

Vattenöver-
domstolen.

Vattenöverdomstolen har, på grund av remiss, avgivit yttrande den 24 maj 1928 över framställningarna. Därvid har vattenöverdomstolen tillstyrkt, att Kungl. Maj:t måtte på det sätt bifalla von Sydows och Bengtssons hemställan, att Kungl. Maj:t hos riksdagen gjorde framställning om beviljandet av sådana tilläggspensioner till von Sydow och Bengtsson, att för en var av dem tilläggspensionen jämte honom såsom häradshövding tillkommande pension uppginge till samma belopp, som skulle tillkommit honom, därest han, under den tid han förvaltat vattenrättsdomartjänst, innehaft ämbete av 30:e lönegraden, avdelningen B, i gällande avlöningsreglemente samt erlagt de för sådan ämbetsman fastställda pensionsavgifterna.

Ur vattenöverdomstolens motivering må följande anföras:

Till stöd för sin hemställan hade von Sydow och Bengtsson åberopat, bland annat, att de arbetsuppgifter, som de såsom vattenrättsdomare haft att fylla, varit av ojämförligt mera krävande beskaffenhet än dem, som åvilade en häradshövding. Vattenöverdomstolen ansåge den sålunda framförda synpunkten vara väl förtjänt av Kungl. Maj:ts beaktande. Vattenrättsdomartjänsterna ställde nämligen hos sina innehavare krav på ej blott speciella juridiska insikter och förtrogenhet med vissa tekniska frågor utan därjämte även ett betydande mått av praktiskt omdöme. Att den arbetsbörda, som påvilade en vattenrättsdomare, vore synnerligen stor, kunde vattenöverdomstolen, som genom sin verksamhet vunnit god erfarenhet om arbetsförhållandena vid vattendomstolarna, vitsorda liksom ock, att det icke sällan förekomme, att de avgöranden, som vattendomstolarna hade att träffa, ägde ekonomisk räckvidd och betydelse för allmänna intressen i en omfattning, som väl endast i mycket sällsynta fall torde förekomma vid frågor, som fölle under de allmänna domstolarnas prövning.

Härutöver ville vattenöverdomstolen ytterligare framhålla en synpunkt, som väl icke åberopats av von Sydow och Bengtsson, men som likväl, enligt vattenöverdomstolens förmenande, vore av betydelse för ifrågavarande ärende. Under förarbetena till nu gällande vattenlag framställdes från skilda håll — under åberopande av såväl principiella som praktiska skäl — önskemålet, att ledamotsplatserna i de föreslagna vattendomstolarna och i främsta rummet vattenrättsdomartjänsterna skulle i likhet med andra domarsysslor besättas med ordinarie, oavsättliga innehavare. Att man likväl i de framlagda förslagen liksom ock vid antagandet av vattenlagen stannat vid systemet med vattenrättsdomartjänsternas uppehållande på förordnande torde, såsom förarbetena angåve, hava berott allenast därav, att man för lättare genomförande av möjligen behöfliga förändringar i organisationsformen ansett det lätthanterligare systemet med förordnanden lämpligare under de första åren av vattendomstolarnas verksamhet. Det framhölls likväl därvid, att systemet avsåges vara ett provisorium, intill dess tillräcklig erfarenhet vunnits om vattendomstolarnas arbetsbörda och verksamhet. Enär numera nära tio år förflutit, sedan nya vattenlagen trädde i kraft, torde den erfarenhet vara vunnen, som avsågs vid förordnandesystemets förordande. Vattenöverdomstolen ansåge sig följaktligen kunna, vid bedömandet av nu ifrågavarande ansökningar, utgå från det antagandet, att i en nära framtid Kungl. Maj:t och riksdagen skulle besluta om vattenrättsdomartjänsternas överförande till ordinarie stat, och ville vattenöverdomstolen i detta sammanhang framhålla, att vattenöverdomstolen för sin del tillstyrkte sådan åtgärd. I händelse ordinarie vattenrättsdomarämbeten komme att inrättas, bleve dessa givetvis förenade med rätt till pension, och torde kunna antagas, att pensionsförmånerna för dessa viktiga ämbeten icke komme att understiga de pensioner, vilka enligt gällande bestämmelser tillkomme avgående ämbetsmän av 30:e lönegraden av avdelningen B i gällande avlöningsreglemente och vilka vore avsevärt högre än dem, som tillkomme avgående häradshövdingar. Under sådana omständigheter funne vattenöverdomstolen vägande billighetsskäl tala för att åt von Sydow och Bengtsson, vilka under lång tid fyllt vattenrättsdomares uppgifter, men på grund av dessa tjänsters tillfälliga uppförande på extra stat icke kunde komma i åtnjutande av pension såsom vattenrättsdomare, bereddes högre pensionsförmåner än dem, som tillkomme häradshövdingar.

Statskontoret.

Jämväl statskontoret har avgivit infordrade yttranden i ärendet, dagtecknade den 11 september 1928 och den 23 november 1929.

I förstnämnda yttrande har statskontoret hemställt, att ansökningarna icke för det dåvarande måtte till någon Kungl. Maj:ts särskilda åtgärd föranleda, enär det av von Sydow och Bengtsson väckta spörsmålet om pension för vattenrättsdomarna kunde förväntas vinna sin lösning, innan skyldighet inträdde för dem att vid uppnådd ålder av 70 år avgå från tjänsten. Därvid har statskontoret i första hand erinrat därom att, såsom vattenöverdomstolen framhållit, frågan om vattenrättsdomarnas uppförande å ordinarie stat inom kort torde bliva aktuell. Blev dessa domare ordinarie befattningshavare, komme pensionsfrågan för dem att samtidigt avgöras. Även av annan anledning kunde emellertid, enligt statskontoret, nämnda pensionsfråga väntas snart nog komma i annat läge. I de förslag till ny pensionslag, som framlagts av 1921 års pensionskommitté och av 1926 pensionsutredning, hade nämligen pensionsrätt inrymts jämväl för vissa icke-ordinarie befattningar, bland dem sådana befattningar, vilka såsom fallet vore med vattenrättsdomarämbetena avlönades från extra anslag; och hade tillika föreslagits att, om ordinarie tjänsteman förordnats till innehavare av icke-ordinarie befattning, som sålunda förenats med pensionsrätt, det för den icke-ordinarie befattningen fastställda pensionsunderlaget skulle tillämpas, om detta vore högre än det som gällde för innehavarens ordinarie tjänst. Otvivelaktigt komme vid den blivande pensionsregleringen pensionsunderlaget för vattenrättsdomare att fastställas till högre belopp än det, som i sådant avseende gällde för härads-hövding; och vid sådant förhållande skulle syftet med förevarande ansökningar bliva uppnått genom den nya pensionslagen.

I sitt senare utlåtande — tillkommet på grund av Kungl. Maj:ts remiss den 16 november 1929, i vilken anförts, att så vitt då kunde bedömas, varken frågan om vattenrättsdomarnas uppförande å ordinarie stat eller förslaget till ny civil pensionslag torde bliva föremål för slutligt avgörande, innan von Sydow och Bengtsson enligt gällande bestämmelser vore skyldiga att från ordinarie tjänst avgå — har statskontoret anfört i huvudsak följande.

En med den föreliggande likartad fråga blev i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 25 avgjord av 1925 års riksdag, i det att expeditionschefen F. W. Schalén, vilken i sin egenskap av kansliråd var berättigad till pension å 6 996 kronor, med hänsyn därtill, att han under en lång följd av år innehåft expeditionschefsämbete, vilket icke vore förenat med pensionsrätt, erhöll en tilläggs pension å 600 kronor, motsvarande $\frac{2}{3}$ av skillnaden mellan nämnda pensionsbelopp och den pension, som tillkomme överdirektör av högre grad, med vilken expeditionschef vore i avlöningshänseende jämfäst. Efter enahanda grund beräknade tilläggs pensioner syntes böra utverkas åt von Sydow och Bengtsson, vilka alltsedan den 1 januari 1919, då den nya vattendomsstolsorganisationen trädde i tillämpning, förvaltat på extra stat alltjämt uppförda vattenrättsdomartjänster, vilka

i avlöningshänseende vore likställda med överdirektörsbefattning av högre grad. Enligt vad statskontoret inhämtat torde sökandena innehava så lång statstjänst, att de vid avgång bleve berättigade till hel pension för innehavande häradshövdingämbete. Pensionsbeloppen bleve då 5,600 kronor, vartill emellertid komme sådana förhöjningar enligt kungörelsen der 18 juni 1925 (nr 280) att s. k. ny pension för sökandena skulle bliva 6,672 kronor. Pensionsunderlaget och hel pension för överdirektör av högre grad utgjorde 7,896 kronor; $\frac{2}{3}$ av skillnaden mellan dessa belopp uppginge till 816 kronor, som alltså efter enahanda beräkningsgrund, som beträffande expeditionschefen Schalén kommit till användning, skulle utgöra tilläggspensionens belopp. Hela pensionsförmånen — oberäknat dyrtidstillägg — skulle sålunda för en var av sökandena bliva 7,488 kronor. Statskontoret hemställde alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva, att en var av von Sydow och Bengtsson ägde från och med månaden näst efter den, vari han efter avsked från häradshövdingämbetet frånträdde befattningen såsom vattenrättsdomare, under sin återstående livstid åtnjuta, utöver honom förtätningsenligt tillkommande pensionsförmåner, en tilläggspension från allmänna indragningsstaten till belopp av 816 kronor för år räknat.

Då frågan om vattendomstolarnas uppförande å ordinarie stat icke lä- *Departements-*
rer komma att föreläggas riksdagen före den tid, då skyldighet inträder *chefen.*
för såväl von Sydow som Bengtsson att avgå från innehavande ordinarie tjänst, och då jämväl med behandlingen av förslaget till ny civil pensionslag tills vidare anstår i avvaktan på lösningen av spörsmålet om dyrtidstilläggens inarbetande i löner och pensioner, torde ställningstagandet till det av sökandena väckta spörsmålet om erhållande av ytterligare pensionsförmån icke böra längre uppskjutas.

Vad först själva sakfrågan beträffar, synes mig i ärendet hava förebringats övertygande skäl för det rimliga och berättigade i att åtgärd vidtages för beredande åt sökandena av en skälig tilläggspension. Härutinnan kan jag sålunda inskränka mig till att åberopa vad av sökandena och de hörda myndigheterna, på sätt ovan återgivits, anförts.

Vidkommande härefter de olika tilläggspensionsbelopp, som föreslagits, anser jag mig böra förorda det av statskontoret föreslagna högre beloppet eller 816 kronor. Då vattenrättsdomare åtnjuter arvode till belopp, motsvarande lönen för överdirektör av högra grad, bör han icke i vidare mån än som föranledes därav, att han icke erlagt i sistnämnda tjänstegrad föreskrivna pensionsavgifter, i pensionshänseende ställas i sämre ställning än den senare, detta så mycket mera som vattenrättsdomaren tillhör i lönehänseende oreglerat verk och sålunda faktiskt intager en högre löneställning. Ej heller lär man genom att i förevarande fall fastställa tilläggspensionen till sistnämnda belopp föregripa ett avgörande beträffande vattenrättsdomarnas slutliga löneställning.

På grund av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

Kungl. Maj:ts proposition Nr 66.

att en var av vattenrättsdomarna Kristian Hugo von Sydow och Carl Emanuel Bengtsson må från och med månaden näst efter den, då han efter avsked från häradshövdingämbetet frånträder befattningen såsom vattenrättsdomare, under sin återstående livstid åtnjuta, utöver honom författningsenligt tillkommande pensionsförmåner, en tilläggspension från allmänna indragningsstaten av 816 kronor för år räknat.

Till vad departementschefen under punkterna 1:o) och 2:o) hemställt, vari statsrådets övriga ledamöter instämma, behagar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten lämna bifall samt förordnar, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Ragnar Kihlgren.